DISSERTATIO JURIDICA
DE
EXPENSIS EXECUTIONUM CRIMINALIUM,
VULGO
Von Hänker-Gelde,
Quam
CONSENTIENTE ILLUSTRI JCTORUM ORDINE,

PRÆSIDE
VIRO PRÆNOBILISSIMO, AMPLISSIMO ET EXCELLENTISSIMO
DN. ADRIANO BEIERO J.U.D.
CELEBERRIMO, CURIÆ PROVINCIALIS ADVOCATO ORDINARIO GRAVISSIMO
DN. PATRONO ET PRÆCEPTORE ÆTATEM COLENDO, DEVENERANDO,
Publico eruditorum examini exponit
ad diem Octobr. M. DC. LXIV. L. Hq; C.
RESPONDENS
FRIDERICUS Wilsenach/
Maj. Gärmerslebia Saxo.

Recus. LITTERIS WERTHERIANIS. 1715.

J. J.

PROOEMIUM,

§. I.

NE Te, Lector Honoratissime, terreat horrenda & terribilis illa frontispicio disputationis nostræ inscripta vox suspensoris, adeo qvibusdam odiosa, ut omne malum ea comprehendi existimantes, invicem exsecrationis eam & imprecationis usurpent. Verum enim vero, nobis aliter venit, & proprie ac specialiter pecuniam, seu qvidqvid carnifici loco mercedis pro executione sententiæ criminalis, vel simili actu suæ professioni convenienti exercito solvitur. Generalius deinde universos illos ad merum imperium explicandum necessarios sumptus denotat: Prout ex latina ejusdem disputationis inscriptione: *De expensis executionum criminalium*, explicandam vocem volumus. Nunc citra longas præfationes rei ipsi accingimur.

CAPUT I.

Exhibens definitionem verbalem & realem.

§. I.

CUm igitur methodice & ordine omnia sint tractanda, & ordo cujuscunqve rei peragendæ sit modus, hoc præ-

termisso nihil recte agatur *l. 4. C. de sent. & interloc.* Sic primum explanabimus definitionem horum vocabulorum nominalem.

§. II. Vocabulum. Expensæ deducitur attestantibus Lexicographis, a præpositione ex, & verbo pendo, qvod idem est, ac solvere *l. 1. ff. si ager vect. pet.* Interdum per translationem sumitur pro æstimatione: Sic dico: magni pendo, flocci pendo i. e. magna, parva æstimatione habeo.

§. III. Expensæ sunt dictæ a more Veterum usitato, qvi pecuniam non annumerabant, sed appendebant *Plin. lib. 33. c. 3.* Et verbum expensare habemus in *l. 41. §. 10. ff. de fideicomm. libert.* qvod alias dicitur expensum ferre *l. 22. §. 4. in fin. ff. ad SCtum Trebell.* hoc est annumerare, attribuere, imputare.

§. IV. Expensæ nimis generaliter sumuntur tam pro voluntariis, qvam utilibus & necessariis; Nec semper in pecunia consistunt numerata, sed cibaria nomine veniunt expensarum *Andr. Gail. 1. obs. 151. n. 5.* Et expensæ vocantur etiam impensæ, qvamvis proprie loqvendo inter se discrepent, & impensæ in rem, expensæ vero propter litem fiant. *B. Habn. ad Wesenb. Tit. de Impens. in rem dotal. fact.* Sic sportulæ nomine expensarum sunt insignitæ] *Gail. 1. Obs. 151. n. 6.*

§. V. Petuntur expensæ variis modis, vel enim propter victoriam totius causæ, qvando lis ad finem deducta, tunc regulariter victus victori in expensas condemnandus *l. 13. §. 6. C. de Judic.* vel qvando qvis temere & malitiose actionem instituit, illamqve sponte dilatavit absentia sua *l. 79. pr. ff. l. 15. C. de Judic.*

§. VI. Executio suam trahit originem a verbo exeqvi, qvod varias in jure admittit significationes. Qvandoqve

qve enim sumitur pro vindicatione aliqva, ut suam, suorumqve exeqvi injuriam *l. 8. C. de his, qvi accus. non poss.* Qvandoqve pro ultione §. *ult. in fin. Inst. de his, qvi sunt sui vel alien. jur.* Executio qvandoqve pro petitione & exactione rei alicujus promissæ *l. 66. l. 85. pr. l. 132. in fin. pr. ff. de verb. obl.* Qvandoqve pro actu judiciario, qvo victus cogitur per judicem ad id, qvod in sententia pronunciatum victori præstandum (vulgo die Hülffe) accepratur *Magnif. Dn. Struv. Syntagm. jur. civ. exerc. 44. th. 17.* Qvandoqve pro pœna, qvæ reo per sententiam damnato infligenda venit, qvæ significatio hac videtur qvadrare.

§. VII. Apposito criminalium vocabulo, differentiam expensarum indigitare volumus. Sicuti enim causa alia est civilis, alia criminalis; Sic expensæ aliæ sunt civiles, aliæ criminales. Bürgerliche und Peinliche Unkosten. Exiguntur autem expensæ criminales, cum delictum aliqvod perpetratum, propter qvod ultimum supplicium, vel pœna corporis afflictiva Reo imponenda *gl. in l. 4. C. de sepulchr. viol. gl. in l. 1. C. qvand. civ. act. prajud. crim.*

§. VIII. Describi expensæ executionum criminalium possunt hoc modo; Qvod sint sumptus, qvos Judex merum habens imperium, ut delicta puniantur, & tranqvillitas publica conservetur, facere est obstrictus. Sicuti enim ex nihilo nihil fit, & ad aliqvid producendum apta prærequiritur materia: Ita sine adminiculis, tanqvam remediis, & congruis instrumentis parum qvoqve proficere possumus; ac præprimis sumptus in unaqvaqve re exiguntur, suntqve multi actus, ut ita loqvar, sumptuosi, qvos, licet bonos & necessarios, nemo tamen gratis cupit expedire.

§. IX. Ecqvis vero neget, punitionem criminum bonam & Reipubl. necessariam esse, licet flagitiosi, & metuant,

ciant, & qvos metuunt, oderint carnifices. Qvin cordati qvoqve & honesti Viri eorum consortia fugiant: Nihilominus reperiuntur etiam Magnates, apud qvos in pretio habentur, & interioris sunt admissionis. Prout de Singelesiis Insulæ Ceylon in India Orientali populis testatur Johann von der Behr in Diario suo Indico *pag. m. 57. in med.* Cujus verba, si forte Autor alicui, legere desideranti, non sit ad manus, adscribere haut pigrabimur. Hingegen sind die Scharffrichter bey ihnen in hohen æstim, dass sie sich zu den Fürnehmsten/ ja selbst zum König nähern/ und mit ihm reden dürffen.

CAPUT II.

Varias expensarum Causas de Promens.

§. I.

MAli mores gignunt bonas leges; bene qvicunqve fuat, dixit: Sicuti enim in Lagislatoris potestate non est, omnes eventus ante prospicere, suisqve legibus determinare, qvia natura subinde novas properat edere formas, qvæ ante fugiebant notitiam, atqve prudentiam Legislatoris, adeo, ut haut pauca observare liceat exempla defectuum in legibus suppletorum: Ita in delictis qvoqve actibusqve peccaminosis non aliter accidit, qvam ut Legislator de iis præcavendis sive coërcendis emendandisqve cogitet tum demum, qvando re ipsa contigerunt, ac totuplicesfiant sanctiones, sub qvotuplici forma prodiere delicta.

§. II. Hinc non male concludemus, dicendo: facinorosos homines, eorumqve perversos mores ac delicta perpetrata, causam fuisse procatarcticam sanctionum criminalium, & in specie, qvæ de expensis executionum agunt: Sane enim, aut Tyrannus sangvinis suorum sitientissimus

exi-

existat Princeps, aut de pœnis earundemqve infligendarum modis, minimum vero sumtuosis, neqvaqvam cogitaverit, nisi vellicarent eum atqve damnatis suis actionibus eum irritarent provocarentqve maleferiati homines! Neqve tamen frustra præsideret populo suo, deqve sufficientia civitatis interna & securitate contra exteros plus cogitandum habiturus erat.

§. III. Ne autem ex perpetratis delictis arguas, arctiorem esse principis potestatem, ad solos actus perpetratos restrictam, & in specie ad conatum plane impertinentem atqve insufficientem, ampliamus conclusionem, & huc usqve etiam illam extendimus. Reqvirimus eqvidem, ut delictum revera sit commissum, nam ubi nulla transgressio, ibi nulla est pœna *l. 137. l. 186. ff. de Reg. Jur. l. 3. C. de pign. B. Richter. vol. 1. cons. p. 1. cons. 21. n. 45.* & ut præprimis animo doloso id sit factum: Causæ enim criminales criminaliter, vel ad pœnam corporalem, sine dolo concurrente non puniuntur *l. 16. §. 8. ff. de pœn. l. 108. ff. de Reg. Jur. Bald. in l. 3. ff. de Just. & Jur.*

§. IV. Sic tamen, ut a præteritis, tanqvam potioribus, solum denominatio fiat, non norma sumatur, aut juxta illa, tanqvam terminos definiatur, qvæ, ut in terminis meræ affectionis consistunt, & non facile cognoscuntur: Ita minus freqventer puniuntur: neutiqvam tamen inde negari potest, modum non dari, qvo ad principis animadversionem pertineant: Cum utiqve ipsa affectatio atqve inchoatio sit aliqvid reale, & actus præteritus, in suo qvoqve genere perfectus, (licet hactenus ut tale,) qvale attentatum fuit delictum, reputetur imperfectus, utiqve existat: At enim mutili etiam actus ad curam principis pertinent, ut excitetur per eos ad attentionem, & vigilantiam ne scintillæ ignem præcedentes in verum erumpant

in-

incendium: qvotus enim! qvisqve est, qvi dum fumum animadvertit, non accurrat, ignem, dum adhuc in cineribus est, suffocaturus?

§. V. Duo sunt, qvæ in contrarium qvis posset allegare. (1.) Conatum non esse vere delictum, conseqventer non punibilem. (2.) ubi nullus actus punitivus exercetur, ibi nec sumptus aut expensæ necessariæ, per conseqvens de refusione non possit cogitari. Primum qvod attinet, videtur id probari posse *per l. 1. in fin. ff. qvod qvisqve jur. in alt.* qvid obfuit conatus, cum injuria nullum habuerit effectum *l. 18. ff. de pœn.* Cogitationis pœnam nemo patitur Lehnrecht *cap. 39. verb.* Es geschicht an Willen noch schlechten Worten keine Gewalt/ wenn keine That darnach folget. Alterum per se patet.

§. VI. Attamen, qvod de Jure Civile conatus, qvi ad actum assumptum, & ad perficiendum scelus pervenit, puniatur, patet *ex l. 1. ff. ad Leg. pomp. de parric. l. 5. pr. C. ad Leg. Jul. Maj. Nov. 153. in Epil.* Et conatus interdum pro ipso habetur crimine *§. 8. Inst. de obl. qvæ ex delict. nasc. Dn. Schnob. disput. ff. VII. Th. 27. Wesenb. parat ff. ad Leg. pomp. de parric. n. 7.* Ac licet id non fiat pœna ordinaria, criminaliter tamen coërceri patet, atqve constitutum est sanctione Carolina *art. 178. verb.* So jemand einer Missethat sich unterstehet/ und doch an Vollbringung derselben Missethat durch andere Mittel wider seinen Willen verhindert wird/ solcher böser Wille/ daraus etliche Wercke folgen/ ist peinlich zu straffen.

§. VII. Jus Saxonicum licet pariter conatum, ad actum etiamsi proximum perductum ordinaria non afficiat pœna, sed semper eventum respiciat *Wesenb. d. n. 7. ad Leg. pomp.* item *ad Leg. Jul. de adult. n. 5.* item *part. 3. Const. 114. n. 33. Petr. Theodor. Coll. crim. cap. 7. aphor. 6. n. 2.* In-

Interim non plane is, qvi conatum ad actum traducere neqvivit, impunitus dimittitur, sed pœna fustigationis, relegationis, vel alia coercetur *B. Carpzov. pr. cr. p. 1. q. 2. n. 56.* Qvod autem dictum *cap. 39.* Lehnrecht attinet, negatur ibi, per nudam voluntatem, ac simplicia verba, speciatim crimen violentiæ committi; qvod autem nec ullum aliud, v. g. injuriarum, aut innominatum qvoddam, minime negatur.

§. VIII. In delictis deniqve atrocissimis conatum certis præsuppositis reqvisitis capitaliter, ac modo non ordinaria pœna coerceri, tradit ac docet *B. Carpz. d. tract. q. 17. n. 21.* ubi *n. 25. & 26.* præjudiciis demonstrat, cui *add. q. 19. n. 61.* Qvod si itaqve, prout ostensum hactenus, pœnæ usitatæ sunt etiam circa crimina attentata, non absoluta, qvæ sine expensis confici sane haut possunt, curruet qvod secundo loco fuit appositum, citra ulteriorem arietem admovendum.

§. IX. Sed sufficiant hæc de causa impulsiva. Caussam efficientem principalem, qvem alium inveniemus qvam ipsam legem? Hæc enim ipsa est, qvæ expresse, & admodum severe postulat, ut Magistratus, cui merum imperium est concessum, delicta puniat, idqve accusatore tacente, & processu ordinario deficiente, ex officio: prout dilucide est videre in *l. 13. ff. de off. præs.* congruit bono & gravi Præsidi curare, ut pacata & qvieta sit provincia, qvam regit, qvod non difficile obtinebit, si sollicite agat, ut malis hominibus provincia careat, eosqve conqvirat. Nam & sacrilegos, latrones, plagiarios, fures conqvirere debet, &, prout qvisqve deliqverit, in eum animadvertere, receptoresqve eorum coercere. Qvibus sensus non absimilis est in *l. 1. pr. C. de cust. Reor.* ibi: sive eum publica sollicitationis cura perduxerit &c. omnium autem clarissime ex *Nov.*

128. c. 21. ubi non ſvaſoriis, ſed verbis imperativis Juſtinianus omnes jubet Judices facinoroſos per ſe inqvirere.

§. X. Neqve enim delicta debent manere impunita *l. 51. c. f. ff. ad Leg. aqvil. l. 18. c. f. ff. de Judic. ibi:* Ne futurum ſit, ut impune fraudem patiatur, ſed pœnas ob maleficia ſolvi, magna ratio ſvadet *l. 70. §. 5. ff. fidejuſſ.* atqve adeo in genere Lex vult, atqve injungit magiſtratibus, actus circa delicta complures exercere, conqviſitionum, & coercitionem delinqventium, purgationem ſuarum provinciarum, pacis publicæ conſervationem &c. qvi omnes multos reqvirunt ſumtus *B. Carpz. pr. cr. q. 138. n. 1.* Hinc non immerito concludimus, qvod Lex ſit ſumptuum, ſive expenſarum criminalium, ac præprimis circa executionem pœnarum corporalium ac capitalium, cauſa primaria & efficiens principalis ſtatuenda.

§. XI. Etenim qvi alicui committit officium aliqvod, is ſimul omnia committere videtur, ſine qvibus illud expediri non poteſt. *arg. l. fin. §. 1. ff. de off. ejus cui mand. eſt Juriſd.* & qvi vult antecedens, videtur velle neceſſarium conſeqvens *§. 3. Inſt. qvib. ex cauſ. manumiſſ. l. 2. ff de Juriſdict. l. 1. §. 1. ff. ſi uſusfruct. pet. l. 3. §. 3. ff. de ſerv. præd. Ruſt. l. 77. ff. de acqvir. vel amit. hered.* & plures textus ſimiles. Qvippe cauſa cauſæ, eſt etiam cauſa cauſati. *arg. l. 4. ff. de Juſt. & Jur. l. 9. in fin. ff. ad Leg. Jul. de adult.*

§. XII. Cauſa deniqve inſtrumentalis eſt, qvi negotium hoc peragit; certiſſimus tamen omnium, Magiſtratus cauſarum criminalium, ſeu cui merum imperium competit. Ceſſante enim accuſatore, ex officio procedere atqve inqvirere teneri, jam diximus: Qvo facit ſanctio Caroli V. *art. 214. verb.* Und wo der beſchädigt nicht peinlich klagen wolte/ ſo ſoll dennoch die Obrigkeit den Thäter nichts deſto weniger von Amts wegen rechtferti-

gen/

gen/und nach Gelegenheit der Person/und über fahrung straffen. Qvo & respicere videtur Constitutio provincialis Electoris Augusti *de Anno 1555. Tit.* von Unkosten der peinl. Rechtsfertigung *verb.* Welches auch jedes Amt/ oder derjenige/ dem die Obrigkeit zu stehet/ auf dem Fall thun soll/ wenn kein Kläger verhanden/ und die That offenbahr. Sed de his plura in tractatu de subjecto.

§. XIII. Causa finalis est, ut Justitia commutativa etiam in hoc passu observetur. Et qvi circa executionem operantur atqve occupantur, condignam accipiant mercedem. Licet enim actus hi in se sint boni, & oppido necessarii, nemo tamen gratis vult esse bonus, aut propriis militare stipendiis, non solum qvando privatis & concivibus, verum tunc etiam, qvando reipublicæ operas impendit. Si dixeris, qvemlibet publicæ utilitati hactenus obnoxium esse, ut vitam, operas, fortunas, re ita exigente, eidem non debeat detrectare. Scias, non debere tamen unum præ aliis prægravari, & reliqvis suum agentibus, solum onera publica sustinere. Ita igitur æqvaliter hæc munera distribuuntur, si qvibusdam operas impendentibus cæteri sumptus contribuant.

§. XIV. Eqvidem finem hunc propinqvum atqve immediatum esse fatemur, qvi tamen omitti haut debuit. Ultimus autem & remotus est, ut malum qvoqve operantibus condigna merces pendatur, ut provincia a fecibus purgetur, pax publica conservetur, & in universum salus populi, qvæ suprema omnium Lex est, obtineatur.

CAPUT III.

Diversas Personas huc facientes recenset.

§. I.

EXpensæ videntur relationem qvandam inferre, atqve ea propter una plures desiderare personas, qvarum altera sit, qvæ expensas facit, altera qvæ recipit; si placet, addas eam, cujus intuitu utrumqve contingit. Accipientes sunt, qvorum aliqvis usus, opera vel ministerium est in hoc negotio, qvales innumeri sunt. Sunt enim Delatores, de qvibus *vide t. t. C. de Delat.* Stationarii, qvorum munus itidem nunciare præsidibus crimina *l. 1. & t. t. C. de Curios. & Station.* qvorum partes in præfecturis sustinere videntur moderni Sculteti, die Ambts-Schultzen/ qvi tamen ex officio nunciant, qvod Rügen vocatur. Ad captivandos reos fugitivos juxta lictorem ablegantur milites, aut qvi regulariter a Principe aluntur, aut qvi ex provincialibus ad defensionem sunt lecti; So in Ausschusse sind, vulgo die Defensioner. Qvanqvam qvivis subditus suo Principi propter jus territoriale debet jus seqvelæ, die Folge/ tamen Universitas delectorum reliqvos repræsentans eo nomine insigniri solet, qvando dicunt: Man hat ihn mit der Folge geholet.

§. II. Inter accepturos sua nomina profitentur & vigiles, & carceris custodes. Alicubi tamen inter onera subditorum & hoc est, ut seriatim excubent, qvod in patria mea ita practicatur. Qvod si tamen cibaria ipsis, Frohnbrod/ præstita fuerint, uti moris alicubi est, referamus & illa inter præsentes expensas. Sicuti nec omitti solent à diversæ præfecturæ Qvæstoribus, a qvibus transmissio delinqventum rogatur, hæ & reliqvæ una cum minutissimis expensæ curiosissime notatæ. Qvarum designationem

una

una cum significati one loci, ac temporis tradendi malefic præmittunt.

§. III. Nec prætereundus est ipse captivus ad cujus sustentationem hæc omnia instituta. Cui fidum se jungit comitem Tortor atqve Carnifex, actus hosce, qvamvis ingratissimos, minime tamen gratis exerciturus. Qvin rogabit, ut rota conficiatur, patibulum erigatur, ac modo non catenam, laqveumve petit.

§. IV. Adeo vero non gratuita est jurisdictio, ut Scabini Richter und Schöppen/ qvi tamen nil nisi formulas ceremoniales recitare sunt docti, frustra assedisse nolint: Qvantumvis acta peritis Juris committere coacti sint, qvibus & ipsis, & qvidem ex merito, debetur honorarium, Urthel-gebühr/ Actuarius pro cera & charta, actorum inrotulatione, die acten zu hefften/ forsan & pro calamo, & atramento aliqvid postulavit. Hinc neqve solus Qvæstor, sed qvi alio nomine criminali præest Jurisdictioni, Zent- und Blut-Richter/ gratuitam præstare tenebitur operam, sed pro termino, pro Protocollo, pro actis, pro directione aliqvid annotasse non dememinerit.

§. V. Ne omnibus suum agentibus animæ periclitantis obliviscamur. Sacerdotes freqventer ad captivum ablegandi, qvi negare forsitan audentem, ad spontaneam confessionem, sui agnitionem, vitæ emandationem, extremorum meditationem adhortentur, desperabundum consolentur, vacillantem erigant, & qvæ plura officii sui animadverterint, observent: prout virum cordatum, prudentem atqve expeditum hic desideramus. Cujus opera ut mercenaria minime, ita necessaria maxime, & utilissima, sine præmio esse non debet.

§. VI Si qvi plures aliqvid desiderant, nomen suum apud rerum criminalium Qvæstores profiteri pote-

runt. Nos in tanto habendi, accipiendique candidatorum numero merito de præstantium & exsolventium numero sumus solliciti. Qva qvidem doctrina supersedere nos posse existimaverit, qvi superiori capite de causa instrumentali jam actum recordatur. Verum enim vero, qvia ibi expendentem ut nudum alicujus negotii gestorem consideravimus, & is non de suo vult expendisse, sed solum prænumerasse, verschossen/ atqve hinc ab alio, cujus nomine id factum sit, vel ad cujus partes id pertineat, recuperare satagit; qvin aliqvando, juxta proverbium germanicum, sibi cavet a prænumeratione: Man hüte sich vor der ersten Auslage/ cunctatur, donec jussu superioris, aut sententia judicis compellatur: Vice versa, non raro sponte accurrit, alios ut antevertat, & cum illis expendendo certat: ideo non immerito diversos hos eventus, animorumqve motus paulo penitius indagare & proponere sedet animus.

§. VII. Illarum igitur personarum, ad qvarum officium expensæ criminalium executionum faciendæ pertinere videntur, plures animadvertere licet, circa qvas difficultas: utra præferenda, aut prægravanda? esse potest. Prima, & qvam supra certissimam diximus, est ipse director, seu Qvæstor, ad qvem ab omnibus fit recursus: Altera est Facinorosus, cujus causa omnia hæc geri, non admodum retro diximus: Tertia est Fiscus, seu Ærarium hactenus, ut persona mystica, considerandum, qvatenus ab eo sumptus petuntur? Qvarta deniqve sunt Subditi, in qvorum terga qvidam hoc onus devolvere satagunt. Addas qvinto in processu ordinario Accusatorem.

§. VIII. In causis civilibus res minus intricata, magis expedita videtur, qvippe ubi regulariter victus victo-

victori in expenſas condemnatur *l. 13. §. 6. C. de Judic. l. 4. C. de fr. & lit. expenſ. §. 1. J. de pœn. tem. lit. C. 5. de dol. & contum. Jul. Clar. l. 5. ſent. §. ult. q. 62. num 4. Dan. Moll. ad p. 4. Elect. Conſtit. 31. n. 1.* Qvæ regula qvidem & in criminalibus aliqvatenus procedit *Gail. 1. Obſ. 152. num. 1. Modeſt. Piſtor. p. 1. Qvæſt. 11. num 1. Br. in l. 27. §. 15. ff. ad Leg. Jul. de adult. & in l. 1. n. 13. ff. ad SCtum Turpil. Didac. Covar. pr. qvæſt. cap. 27. n. 2.* Qvia tamen magis accuſatore in probationibus deficiente, qvam de reo convicto exauditur *arg. l. 3. C. de his qvi accuſ. non poſſ. Felin. c. 23. de accuſat. num. 3. Matth. Coler. p. 1. deciſ. 214. num. 4. Matth. Weſenb. pr. Inſt. de publ. Judic. num. 11. Matth. Berlich. p. 4. concluſ. 19. num. 1. Modeſt. Piſtor. p. 1. qvæſt. 11. num. 5.* Ideo reus ſtatim videtur abſolvendus.

§. IX. Age igitur ordine examinabimus. Proceſſus in cauſis criminalibus, aut ordinarius inſtitutus ad inſtantiam accuſatoris; aut vero Magiſtratus ex officio inqvirit. Priori caſu, dubium non eſt, qvin ad officium ejus pertineat, præbere ſumptus, qui ſibi aliquid præſtari deſiderat, perinde ut in proceſſu civili ſervatur. Id quod expreſſe cautum reperimus in ſanctione criminali *Caroli V. art. 219. verſ.* und iſt darbey *verb.* Es begebe ſich denn/ daß ein peinlicher Ankläger den Richter erſuchte/ in ſeinen peinlichen Proceſſen/ Handlungen und Ubungen/ der Rechts-verſtändigen Rath zu begehren/ das ſoll auf deſſelben begehrenden Theils Unkoſten geſchehen. Sed hæc generalius diſpoſita videntur. In ſpecie igitur qvantum ad reum inopem alendum, ne nimium accuſatores graventur, & metu ſumptuum a criminum perſecutione abſterreantur *art. 204. ibi:* Und ſoll ſonderlich ein Ankläger für eines Beklagten Atzung und Wartgeld dem

Büt-

Büttel Tag und Nacht/ über sieben Creutzer zu geben nicht schuldig seyn. Ne vero Accusatores, cum maxime in probando defecerint, reo satisfactionem detrahant, sub initium processus cavere jubentur *art. 12.* Von Verhaff-tung des Anklägers/ biß er Bürgschafft gethan hat. per tot. cujus verba ibi legi possunt. Qvæ omnia in pauca contraxit Serenissimus Elector Saxoniæ, qvando in ord. prov. de anno 1555. rubr. Von Unkosten der peinlichen Rechtfertigung disposuit: Sicubi causæ criminales in suis ditionibus obveniant, qvæ suos habeant accusatores, sumptus necessarios, modo facultates eorum id ferant, ipsimet sufferre teneantur, superfluis tamen haut onerentur. Cui sanctioni Dnn. Scabini Electorales in respondendo se conformare solent, idqve præstitisse, tum mens. Jun. 1614. *per Fridericum a* Schönberg tum *1622. Mens. Jan. per communitatem in* Rottwitz/ consultos, testis est *Carpz. pr. Cr. q. 138. num. 57.* tenor sententiæ fuit: Dieweil aber dennoch ein Ankläger vorhanden/ auf dessen Anklage ordentlicher Weise wieder den Angeklagten verfahren worden/ so ist selbiger Ankläger die Unkosten abzutragen pflichtig.

§. X. Procedunt hæc tum in ipso accusatore, tum qvovis alio partes illius repræsentante, sive privatus sit, sive ipse Magistratus, in processu etiam inqvisitorio, prout inferius patebit. Hinc in processu qvoqve Banni adversus reum fugitivum, ab ipsomet Magistratu per mandatarium, sive Fiscalem instituto istud obtinet, ut nempe sumptus ex Fisco suppeditentur, scilicet, qvia Magistratus tali casu partes accusatoris sustinet. Notetur tamen declaratio ex verbis Electoris dicto loco: Wann sie das in Vermögen. Qvando igitur accusator ob inopiam expensas solvere neqvit, ad Magistratum pertinebit, ut suo loco dicemus. Pariter declaratur, superiora procedere qvoad ea, qvæ ad acto-

actoris intentionem fundandam pertinent: Quod si vero Reus sua contumacia v. gr. in non comparendo, litem non contestando &c. quosdam causatus sit, ad ipsummet, & eo mortuo hæredes ipsius pertinent solvendi, perinde ut in civilibus; quia cessat hoc loco ratio, quare a sumptibus criminalibus excusandus: per ea, quæ tradit *d. l. Carpz. n. 16. 25. & 59.*

§. XI. Posteriori casu & quando inquisitorie proceditur, accidit: illud aut ad petitionem & instantiam Delatoris cujusdam, aut proprio motu & ex officio. Priori casu sumptus incumbunt petenti, in tantum, ut cautior Judex inquisitionem haut debeat suscipere, nisi cautione de sumptibus refundendis ante interposita, prout dict. *art. 12.* P. H. O. dispositum est: So bald der Angeklagte zur Gefängnüs angenommen ist / soll der Ankläger / oder sein Gewalthaber mit seinem Leib verwahret werden / biß er mit Bürgen Caution, Bestand und Sicherung/die der Richter für gnugsam erkand/ gethan hat. Quando igitur de sumptibus & damno cavit, ac reus postea absolvitur, utique accusator ad satisfactionem tenetur, & Reus summario processu instituto repetere permittitur *dict. art. 12 in med. vers.* und damit.

§. XII. Quando autem ad nudam denunciationem, & subministrata indicia proceditur ex officio, tunc non præcise pars denuncians tenetur, sed modo Reus, modo Magistratus, modo Accusator, pro diversitate circumstantiarum. Quædam enim quasi præparatoria sunt, v. g. Inquisitio; & ad hanc Magistratus ex officio tenetur, ergo & sumptus ejus sufferre obstrictus, nisi delator cautione promiserit, ut jam dictum, & aliquot Scabinorum Electoralium Responsis firmat *Carpz. d. l. n. 66.* Quantum ad victum, alimenta & sustentationem capti-

 vi,

vi, diſtingvitur, utrum facultates habeat, tunc ſibimet proſpicere tenetur; ſin inops, exhibebit is, ad cujus inſtantiam incarceratus eſt, aut Magiſtratus, qui proprio motu & ex officio hoc fecit, *Carpz. n. 22. & ſeqq.* Quæ vero propius ad ipſam cauſam faciunt, ſive ad reum convincendum adhibeantur v. g. tortura, & ibidem neceſſarii ſumptus pertinebunt ad reum, utpote cui citra ſententiam non irrogatur. *Carpz. n. 28. & ſeqq.* ſive ad eum defendendum v. gr. deductiones innocentiæ, regulariter ipſius fiunt ſumptibus, aut ſi egenus, ex Fiſco ſuppeditantur. *Carpz. n. 25. ſeqq.*

§. XIII. Quantum ad pœnas & executionem attinet, has Rei vel expectant, vel præveniunt v. gr. morte ſive naturali ſive violenta & adſcita. Quo poſteriori caſu diſtingvendum: utrum reo capitis pœna fuiſſet imponenda, & patebit ex dicendis, adeo ipſum immunem eſſe, ut nec hæredes relinquat obligatos; an mitior & civilis, & eo jam damnato hæredes tenebuntur; nondum vero damnato, quia nec ipſe obligatus fuit, ſequitur quod neque in hæredes transmiſerit, per vulgatam doctrinam: Quod quis non habet, alteri dare non poteſt: Nemo plus juris in alium transferre poteſt, quam ipſemet habet. *Carpz. n. 31. ſeqq.* Quod ſi in eo ſit, ut pœna executioni ſit mandanda, eſt ea vel ſangvinaria, vel levior. Illam ſane reus non procurabit, quia nemo tenetur gladium præbere ad ſe jugulandum; & quia de ſangvine ſalvando agitur, non poteſt ex eo capite conveniri, quaſi ſit temerarius litigator, ergo ad judicem pertinebit. *Carpz. n. 2. ſeqq. junct. n. 39. ſeqq.*

§. XIV. Ampliatur hæc doctrina (a) ratione loci, ubicunque etiam reus deliquit. Dantur nimirum diverſi caſus, & varie forum ſortitur Reus: Ratione Domicilii,

ctlii, delicti commissi, & deprehensionis; Unde variæ oriuntur quæstiones. Prima: Quis ex his tribus Judicibus magis erit obstrictus ad inquisitionem contra Reum formandum? Secunda: Uter ex pluribus ambientibus præ altero sit admittendus? Diversitas harum quæstionum, earumque ratio hæc est, quod Reo existente inope, quilibet Prætorum ac Judicum declinet processum, quod sciat, sumptuum factionem suo incumbere fisco, quare intempestive civiles, usque ad supremum complementum existunt, & quivis alteri eum honorem delatum cupit; Hinc vel invitus ex iis aliquis est eligendus. Econtra, si bolus offeratur pinguior, & reus opulentus, instar vulturum accurrere, seque mutuo prævenire solent, suæ Jurisdictionis ampliationem prætendentes; Quare res dividenda, ut suum cuique tribuatur. Ad priorem quæstionem respondeo, quod Judici loci, ubi reus repertus, potissimum incumbat inquisitio, & consequenter impensarum onus *Carpz. pr. Cr. q. 110. num. 73.* quem laudat, ac sequitur *Magnif. Dn. Struv. Syntagm. Jur. Civ. exerc. 9. Th. 47.*

§. XV. Ad posteriorem quæstionem respondetur primo, quod Judex loci, ubi delictum publicum commissum, contra reum, etiam absentem procedere possit, *l. 3. pr. ff. de re milit. l. 28. §. 15. ff. de pœn. l. 22. ff. de accus. c. ult. de for. comp. Carpz. d. tract. q. 110. n. 46.* Sed ob privata delicta est novissima Electoris Saxoniæ *decisio 88.* Ratio differentiæ est, quod hoc posteriori casu, non ad Bannum, sed ut plurimum civiliter agatur: wird nicht auf die Acht und Verfestung geklagt. adeoque propius accedunt ad contractus. In publicis publicum quoque vindicatur interesse, debetque ibi fieri territio, ubi facta fuit allectio ad delinquendum. Secundo ubi reus

 dela-

delatus apprehensusque est, licet nec domicilium habeat, neque delictum ibidem admiserit, judex est competens *l. 1. C. ubi de crim. ag. oport.* & ad inquirendum tenetur. *Const. prov. Elect. Saxon. rubr.* von Unkosten peinlicher Rechtfertigungen §. würden sie aber *Carpz. q. 138. n. 49.* Neque obstat, Remissiones eum in finem esse introductas, ut in loco delicti sumatur exemplum, ubi datum est scandalum *l. 7. §. fin. ff. de accus. l. 7. ff. de cust. reor. Nov. 134. c. 5.* Quia moribus hodiernis necessitas in civilitatem est conversa, *Carpz. q. 110. n. 57. seq. B.* Richter *Decis. 13.*

§. XVI. Sed quid si in duorum territoriis delictum sit commissum, in unius inchoatum, in alterius consummatum? An prior, si velit, admittendus, aut si nolit, compellendus? Quæstio præjudicialis resolvenda: Utrum crimen inchoatum esse sufficiat? Quod negat *Carpz. q. 110. n. 18.* quia qualitas patientis magis, quam agentis spectanda, hoc est, ut explicandum venit: quia delictum non sola lædentis actione, sed & patientis receptione constat, ac tum demum perficitur, quando utrumque concurrit. Ergo inchoatum esse non sufficit, & consequenter ille competens erit, in cujus territorio steti læsus. Sed videntur hoc modo confundi separanda; Neque enim convertibilia sunt: Inchoatio, & actus lædentis: consummatio & passio læsi; sed casus dari possunt, ubi cum ipsa inchoatione, & lædentis actione statim fit aliqua læsi receptio seu passio, licet non hujus præcise delicti, in quod actus inchoatus tandem exiit, sed alius cujusdam, v. gr. in territorio unius vulneravit, in alterius occidit: Annon ergo territorii Judex, in quo vulneravit, competens erit quoad vulnerationem, consequenter prehendere poterit? aut putasne prudenter & e re sua

actu-

acturum, si prius velit eum Judici loci, ubi occidit, puniendum permittere, ac dein recipere? Quid enim si gladii pœna affecerit? Aut si mulctam imposuerit, sane ita emulsit & emunxit, ut parum lactis ex hoc ubere sit sperandum.

§. XVII. Est igitur exemplum Carpzovii nimis speciale, & ad solum explosi sclopeti casum applicabile; ubi explosio sclopeti, tanquam actio lædentis, distinctum quid constituitur a trajectione insequente, qua læsus globo petitur. Cum tamen (1.) uno momento utrumque contingat (2.) hoc modo in transfossione per gladium idem veniret statuendum, ut elevatio, tanquam diversus actus, constituat delicti inchoationem, transfossio subsequens delicti consummationem: quod tamen non memini ab aliquo statutum. Ergo deberent alii actus, scilicet tractum aliquem temporis continentes adferri, v. gr. colluctatio in uno loco cœpta, & usque in alium protracta: ubi fuga & persecutio, mutuaque pugna integrum & perfectum actum, tam sub initio, quam in medio & fine habet, atque adeo in quovis territorio perfecte commissa; atque hinc utrique Judici verum dat fundamentum inquirendi, puniendive: Quare concludo: posse & Judicem loci ubi delictum inchoatum, apprehendere Reum, & usque dum sibi sit satisfactum, retinere: Est enim & occupatio seu prehensio justus acquirendi titulus: ac tum demum alteri, ubi consummatum est, puniendum reddere, quia tunc actio civilis non præjudicat criminali.

§. XIIX. Quid si in confinio diversarum Jurisdictionum crimen sit admissum? *Dn. Lymnæus de Jur. publ. lib. 4. c. 8. n. 189. & 205.* locum dat sorti. Mihi pariter beati possidentes videntur, & sufficere, vel ex ti-

tulo prehensionis possidere. Ne, dum alter alterum expectat, delicta maneant impunita, ad quorum tamen vindicationem quovis modo sunt alliciendi, hoc praecipue casu, ubi verosimiliter plus impensarum faciendum, quam lucrum sperandum. Neque sic collidimus vicinos & confines, tanquam ad arma sint deventuri: Rarissime enim contingit, ut uterque simul accurrat, si ergo prior alterum vocare & expectare teneretur, fieret minister alterius; si cadaver non custoditum relinqueretur, posset interea a reo auferri & sic corrumpi, ut necessaria per medicos inspectio, aut plane non, aut sine fructu expediri queat: & si quae alia metuenda inconvenientia. Ponas vero, utrosque simul adesse, nulla lis erit inter eos, qui scient, communi tunc ope, consilio, sumptu processum expediendum, & tum demum alteri soli honorem deberi, si alterum antevenerit: Dum igitur ad praemium in medio positum quivis accelerat, Justitiae melius prospicitur.

§. XIX. Ampliatur supra tradita doctrina (2.) ratione objecti, quorsumcunque sumptus sint impendendi. Nimirum sunt varii casus, sicut cap. sequenti de objecto patebit. vid. interim *Carpzov. q. 138. n. 50. seqq.*

§. XX. Patitur tamen haec doctrina suas quoque limitationes: ac declaratur (1.) in casu homicidii, quando haeredes occisi locupletem captant haereditatem, neque tamen necem ejus vindicare, sed judicis officio id imponere malunt. Quia enim aequum est, ut onus sequatur eum, qui captat lucrum, & casus, quibus Fiscus gravetur, non sunt multiplicandi, ideo sic inter Fiscum & haeredes negotium dividitur, ut ille inquisitionem & coeteros labores sustineat, Hi tamen ex haereditate defuncti compensent & reficiant. *Carpz. q. 34. n. 90. seqq. & qu. 138.*

138. n. 68. (2) in casu confiscationis bonorum, quæ quibusdam casibus hodienum obtinet. *vid. Carpz. q. 135. n. 24. seqq.* Ibi enim pariter tantum bonis confiscandis detrahitur, quantum ad expensas opus fuit, quod superest, demum fisco infertur, atque casu præcedenti inter hæredem occisi & Judicem partitio instituebatur. Aut si jus confiscandi ad alium quam Magistratum inquirentem, forsan Principem, spectet, tunc sumptus criminales Magistratui restitui debent, juxta manifestam sanctionem Augusti Electoris Saxoniæ, in supra laudata ordinatione Provinciali de Anno *1555. Rubr.* von Unkosten Peinlicher Rechtfertigung.

§. XXI. Omnium autem potissima limitatio est, si statuto, vel consvetudine introductum, ut ad Subditos faciendæ expensæ pertineant. Pro quorum quidem exoneratione posset adferri (1.) valde inæqualem esse munerum & honorum distributionem, ut Magistratus, qui alias omnes ante subditos dignitate excellit, eosque multis parasangis post se relinquit, in muneribus quoque & oneribus, quæ tamen ad illam ipsam prærogativam & excellentiam conservandam, exercendamque pertinent, sublevari, & in miseros transferre subditos gestiat: Cum ad quem honos Jurisdictionis est delatus, is suis sumptibus actus isthuc conferentes debeat exercere, ne unus videatur in omnibus gravari, altero in omnibus immuni existente. Nam & (2.) Statuæ, quæ quondam Præsidibus & aliis Magistratibus decernebantur, sumptibus illorum erigebantur *l. fin. C. de stat. & imag.* Sic, ut nudo honore oporteret eos esse contentos, ne illorum gaudium provincialibus esset luctuosum: quin & si qua statua Principi erigeretur, sumptus ex fisco sumebantur. *l. 3. C. eod.* Accedit (3.) quod ad Magistratum perveniant a-

lias

stas multi reditus, v. g. bonorum vacantium, compendia item mulctarum, in hunc ipsum usum iis deputati. Neque (4.) tenebuntur subditi sibi ipsis furcam, gladium, & quæ reliqua sunt mala, suo jumento arcessere, sed viderit ipse, qui eos cruce hac studet afficere, unde nanciscatur! Sed uti hæc omnia vera sunt in thesi, & ubi nondum aliquid est introductum: ita consvetudo, tanquam lapis philosophicus, hæc omnia immutat, & instar arbitri secus definit. Neque adeo in contrarium facit, quod primo loco fuit adductum: quia hi sumptus non pertinent ad actus honoris exercendos, sed justitiam administrandam: Qui, quoniam in gratiam totius communitatis, & in singulorum utilitatem pertinent, ita non potest juberi, ut onus hoc suismet sumptibus in gratiam aliorum sufferat Magistratus.

CAP. IV.

In quos actus criminales quid, quantumve impendatur.

§. I.

Causa materialis vel subjectiva est, de qua hactenus, vel objectiva, circa quod aliquid versatur, & in quo consistat. Neque vero longe abeundum erit, ad investigandum illud: Cujus ergo sumptus criminales faciendi? ex supra dictis constat, processum criminalem diversis actibus, iisque oppido sumptuosis constare; Quapropter videndi nunc erunt, qui, & quot sint, quantumve sumptuum desiderent? quod commodius fieri vix poterit, quam ordinem judicii sequendo.

§. II. Ante omnia autem constare oportet de corpore delicti h. e. de veritate facti, an reapse contigerit

tid; quod garrula fama refert: Et hac in specie, quan-
m ad crimen homicidii pertinet, elevatio & inspectio
daveris: ad quam non personæ modo plures requi-
ntur, quibus suum debetur salarium v. gr. Prætor cum
abinis, & lictore, Notario denique singula, prout a-
madversa fuerint, literarum monumentis consignante,
edicorum insuper judicium super lethalitate vulneris
quirendum, ad quod Chirurgi etiam adhibentur jura-
, geschworne Amts-Balbier; Verum, quia in rem
æsentem eundem est, ac pro amplitudine territorii cum
paratu, non possunt non sumptus excrescere & multi-
icari. Ne tamen pro arbitrio cujusque dandum sit
m jactura seu Accusatoris, seu Fisci, aut subditorum,
nsveverunt Principes & Status pro superioritate terri-
riali, qua pollent, rem intra certos cancellos redigere,
que in publicum emissis constitutionibus definire, uti
emplo est Reverendissimi & Serenissimi Principis ac
omini, Dnn. Augusti, Postulati Administratoris Pri-
atus & Archi-Episcopatus Magdeburgensis, Ducis Sa-
niæ, Juliæ, Cliviæ ac Montium &c. Domini ac Princi-
s mei Clementissimi Constitutio *de Anno 1657. d. 7. A-
il.* publicirte Verordnung / wie es in dero Ertz-Stifft
agdeburg ieder endes bestalten Gerichten / bey den
rälaten / Ritterschafft / Ambtern / Stedten und andern
erichts Befehlighabern / mit Nehmung der Gebühren
id Gerichts-Sportuln von den Unterthanen zu halten,
um qua, quoniam concordat potentissimi Electoris
xoniæ Taxa und moderation, welcher Gestalt es künff-
g in den Churfürstl. Ambtern / auch in den Städten und
erichten auff den Lande / in Peinl. Bürgerl. und Hülffs-
achen / auch sonst allenthalben gehalten werden soll /
ramque constitutionem jungemus.

D §. III.

§. III. Quantum igitur primo ad sumptus elevatorios Hebgeld/ attinet, in Archi-Episcopatu Magdeburgensi in Universum unus est Joachimicus, ita inter occupatos distribuendus, ut Prætori tertia, Lictori quarta, Notario octava, Scabinis duobus, quod est residuum, cedat. Von todten Cörper auff zu heben / wenn es über die Meile läufft / Fuhrlohn mit eingerechnet 1. Thal. in alles/ davon 8. Gr. dem Beamten oder Richter/ 7. Gr. zweyen Gehülffen/ jedem 3. Gr. 6. Pf./ 6. Gr. dem Land-Knechte / und 3. Gr. dem Schreiber / so registriret. Ac quoniam pro fundando futuro processu, & corpore delicti demonstrando certum de cadavere sumitur indicium, & pro illo actu floreni quadrans solvendus 5. Gr. 3. Pf. von einem Leib-Zeichen abzulösen.

§. IV. De Medicis & Chirurgis equidem ibi nihil dispositum, videlicet, quod operam haut mercenariam præstent, partim quod discretioni eorum relinquatur. Sic a Nobilissimo atque Experientissimo Domino Augustino Henrico Faschio Archiatro Ducali Saxo-Jenensi, & Professore publico ordinario certior sum factus, quod jam laudatus Dn. Faschius ad requisitionem, vel per amicabilem petitionem & allocutionem, si in hac Quæstura Jenensi; vel per literas factam, si extra Quæsturam hujus loci, multifarias peregerit inspectiones, semperque honorarii loco pro nuda inspectione unum, pro sectione vero & judicio super letalitate vulneris, duos Joachimicos acceperit, Chirurgus vero unum florenum, refusis tamen unicuique expensis itineris. In Archi-Episcopatu non unum idemque solvitur, sed pro ratione itineris, aliarumque circumstantiarum plus, minusve expenditur.

§. V.

§. V. Judicium fundatur in citatione, quæ vel ordinaria & verbalis est, per literas, ut plurimum, expediendâ, pro qua quinque grossi permittuntur annotari in laudato Primatu. 5. Gr. von einer peinlichen Citation. Sed in Electoratu Saxonico parum amplius, quarta scil. pars floreni Misnici: einen Orths gülden von einer peinlichen Citation: quod si in loco delicti per lictorem affigenda veniat, septima floreni pars eidem debetur ibidem. 3. Gr. dem Land-Knechte von einer peinlichen Citation in loco delicti anzuschlagen. Sin Reus fugitivus in peregrino latitet territorio, & Judex loci de eo præhendendo custodiendove requirendus veniat, in Electoratu indistincte quincunces debentur 5. Gr. von einen Hafft- und Steck-Brieffe. Sed in Archi-Episcopatu plus, minusve 5. oder 6. Gr. von einem Hafft- oder Steck-Brieffe. Accusator, licet non citetur, in vim tamen citationis terminus ipsi per scedulam, Denck-Zettul / intimandus, pro qua unus ponitur grossus, einen Groschen von einem Tage-Zettul an statt der Citation.

§. VI. Citatio realis, est ipsa captivatio, pro qua tum inchoanda, tum continuanda Lictoribus præmium aliquod conceditur, quincunces videlicet utrobique, & in utroque territorio pro prima prehensione 5. Gr. dem Landknechte vor dem ersten Angriff. Sed in ea continuenda, in præfectura Augustoburgensi quotidie unus grossus 1. Gr. Stock- und Sitze-Geld von jedem Gefangenen Tag und Nacht: Aut si extra locum præfecturæ captivum quendam detineat, florenus unus. Cœteroquin ubi imputantur alimenta captivi, in singulas septimanas dimidia pars floreni permittitur: einen halben Gülden wöchentlich auf Kost- und Sitze-Geld. Sed in Præfectu-

ra Delitiana quotidie duo grossi. Quod si & compedes applicandi veniant, tam pro ligatura, quam relaxatione sexta pars joachimici indulta est. Vier Groschen Einschliesse-Geld dem Landknechte / vier gr. eidem wieder Ausschliesse-Geld.

§. VII. Ponamus fugitivum ad reditum, & stitionem spontaneam se offerre, ab agnatis autem occisi, vel ab incarceratione judiciali metuat sibi, svadendum erit ipsi, ut de salvo conductu sit sollicitus, cujus impetratio quidem sumptuosa, quia tamen durum est, e carcere & vinculis causam dicere, tantillum pecuniæ in tempore negligere magnum erit lucrum. Est autem alius conductus particularis ad unum terminum judicialem, alius universalis ad totam causam. In Archi-Episcopatu Magdeburgensi quadrans imperialis, pro priori, triens, vel semis pro posteriori statutum invenitur. 6. Gr. von einem Geleite zu einen Termin, 8. auch 12. Gr. von einem sichern Geleite / nachdem die Sache wichtig. In Electoratu Saxonico semis floreni Misnici: einen halben Gülden von einem peinlichen Geleits-Brieffe. Et cum salvus conductus absque satisdatione haut præstetur, sicuti reliquæ cautiones actis inseruntur pro certo honorario v. g. 5. Gr. von Vorstand und Gewehr zu registriren / dubio procul neque hæc scriptura erit gratuita.

§. VIII. Quando captivus ad instantiam alterius judicis ad locum delicti commissi est remittendus, tunc una cum notificatione temporis & loci, traditionis faciendæ, transmitti solet specificatio sumptuum hactenus factorum, quæ quia in facto consistit, & pro varietate circumstantiarum uniformis esse non potest, omissa est, moderata tamen utique erit. Quoniam autem remissio urbanita-

banitatis gratia hodie, & sub lege vicissim gratificandi contingit, hinc receptum est, ut id literis certis reversalibus promittatur, pro quibus & ipsis aliquid licitum est innotare 5. gr. von einem Revers / wenn ein Gefangener in andere Gerichte gefolget wird. In præfectura autem Molari, in der Möllen Vogtey zu Magdeburg / pro extraditione captivi tres imperiales, forsan per divisionem, & inter omnes occupatos distribuendi debentur 3. Thaler von Ausantwortung eines Gefangenen in der Möllen-Vogtey / in andern Gerichten bleibet es / wie herbracht.

§. IX. Præsentia rei quocunquo modo obtenta causæ cognitio instituitur, vel privatim & minus solenniter: Ubi solum amicabile examen instituitur, facto certis articulis incluso, eidemque proposito: Ubi Judici quatuor grossi, utrique Scabinorum tres, Notario quinque debentur. Si reus inficiatur, convincendus est probationibus; Res sumptuosa quidem, sed necessaria. Testes citandi, qui actus tribus grossis compensatur, 3. Gr. von einen Zeugen zu citiren. Præsentes jurati deponunt, effata eorum calamo excipiuntur, in ordinem rediguntur, & sic manus Notarii, & operas Judicis occupatas tenent. In Archi-Episcopatu igitur nostro in singulas testium personas 10. Gr. In Electoratu Saxonico dimidius florenus; Siquidem articuli sit infra quindecim: Sic tamen ut modus servetur in numero testium adhibendorum, ne maximus excedat septenarium. 10. Gr. von einen Zeugen zu examiniren / die Aussage zu protocolliren und in gewöhnliche Registratur zu bringen / auf den Fall der Articul nicht über 15. sin usque ad triginta fuerint, duplicatur quoque salarium, de quo in *Constit. El. Saxon.* ita cavetur: Da aber der Articul über 15.

ra Delitiana quotidie duo grossi. Quod si & compedes applicandi veniant, tam pro ligatura, quam relaxatione sexta pars joachimici indulta est. Vier Groschen Einschliesse-Geld dem Landknechte / vier gr. eidem wieder Ausschliesse-Geld.

§. VII. Ponamus fugitivum ad reditum, & stitionem spontaneam se offerre, ab agnatis autem occisi, vel ab incarceratione judiciali metuat sibi, svadendum erit ipsi, ut de salvo conductu sit sollicitus, cujus impetratio quidem sumptuosa, quia tamen durum est, e carcere & vinculis causam dicere, tantillum pecuniæ in tempore negligere magnum erit lucrum. Est autem alius conductus particularis ad unum terminum judicialem, alius universalis ad totam causam. In Archi-Episcopatu Magdeburgensi quadrans imperialis, pro priori, triens, vel semis pro posteriori statutum invenitur. 6. Gr. von einem Geleite zu einen Termin, 8. auch 12. Gr. von einem sichern Geleite / nachdem die Sache wichtig. In Electoratu Saxonico semis floreni Misnici: einen halben Gülden von einem peinlichen Geleits-Brieffe. Et cum salvus conductus absque satisdatione haut præstetur, sicuti reliquæ cautiones actis inferuntur pro certo honorario v. g. 5. Gr. von Vorstand und Gewehr zu registriren / dubio procul neque hæc scriptura erit gratuita.

§. VIII. Quando captivus ad instantiam alterius judicis ad locum delicti commissi est remittendus, tunc una cum notificatione temporis & loci, traditionis faciendæ, transmitti solet specificatio sumptuum hactenus factorum, quæ quia in facto consistit, & pro varietate circumstantiarum uniformis esse non potest, omissa est, moderata tamen utique erit. Quoniam autem remissio urbanita-

banitatis gratia hodie, & sub lege vicissim gratificandi contingit, hinc receptum est, ut id literis certis reversalibus promittatur, pro quibus & ipsis aliquid licitum est annotare 5. gr. von einem Revers / wenn ein Gefangener in andere Gerichte gefolget wird. In præfectura autem Molari, in der Möllen Vogtey zu Magdeburg / pro extraditione captivi tres imperiales, forsan per divisionem, & inter omnes occupatos distribuendi debentur 3. Thaler von Ausantwortung eines Gefangenen in der Möllen-Vogtey / in andern Gerichten bleibet es / wie herbracht.

§. IX. Præsentia rei quocunquo modo obtenta causæ cognitio instituitur, vel privatim & minus solenniter: Ubi solum amicabile examen instituitur, facto certis articulis incluso, eidemque proposito: Ubi Judici quatuor grossi, utrique Scabinorum tres, Notario quinque debentur. Si reus inficiatur, convincendus est probationibus; Res sumptuosa quidem, sed necessaria. Testes citandi, qui actus tribus grossis compensatur, 3. Gr. von einen Zeugen zu citiren. Præsentes jurati deponunt, effata eorum calamo excipiuntur, in ordinem rediguntur, & sic manus Notarii, & operas Judicis occupatas tenent. In Archi-Episcopatu igitur nostro in singulas testium personas 10. Gr. In Electoratu Saxonico dimidius florenus; Siquidem articuli sit infra quindecim: Sic tamen ut modus servetur in numero testium adhibendorum, ne maximus excedat septenarium. 10. Gr. von einen Zeugen zu examiniren / die Aussage zu protocolliren und in gewöhnliche Registratur zu bringen / auf den Fall der Articul nicht über 15. sin usque ad triginta fuerint, duplicatur quoque salarium, de quo in *Constit. Elect. Saxon.* ita cavetur: Da aber der Articul über 15.

und doch nicht mehr denn 30. wären / soll ein Gülden von einem Zeugen in peinlichen Sachen zur Gebühr genommen / zu Verhütung unnöthiger Unkosten auch der Zeugen über 4. 5. 6. oder zum meisten 7. Zeugen nicht zugelassen werden.

§. X. Fugientem facile est fugare, proverbio dicimus. Reo vitam & sangvinem tueri, eumque in finem innocentiam suam ostendere ac deducere, integrum est. Et si ipse ad hoc non sit idoneus, Advocato, quo potiri potest optimo, utatur, quem si non possit in vicinia nancisci, quando ob adversarii potentiam fieri non potest, e longinquo accersendus, interim duplicantur lateres, sumptus viales accedunt reliquis. Sicuti & quando inspectio ocularis necessaria est, ablegandæ sunt personæ judicio addictæ, viatico opus est. Cui prospectum est Constit. Elect. Saxon. Wenn auch in peinlichen Sachen über Land verreiset werden muß / soll es der Advocaten und Notarien halber bey dem Ausschreiben verbleiben. Von den Ambts-Persohnen aber mehr nicht / denn Tags und Nachts ein halber Gulden / als viertehalben Groschen Miet-Lohn / und 7. Groschen vor Zehrung genommen werden.

§. XI. Ad hæc omnia necessum est, acta confici, quæ dum operas Notariorum exercent, eorumque manus tenent occupatas, honoraria iis solvi opus est: Semissem autem in singula folia constitutum legimus Edicto Magdeburgico 6. Pf. Copial-Gebühr von jedwedem Blate. Quoniam autem multum chartæ consumere, & parum tamen inscribere consveverunt, Saxo-Elector distinctius cavit, ut singulæ columnæ sex supra viginti lineas capiant, altero tanto pretio addito. 1. Gr. von jedem Blat

Copial-

Copial-Gebühren/ doch daß auf eine Seite 26. Zeilen und nicht drunter geschrieben werden. Item 1. Gr. von jedem Product in peinlichen Sachen zu registriren. In præfectura Delitiana duodecim grossi penduntur Quæstori pro consignando examine 12. Gr. von einer Uhrgicht aufzuzeichnen dem Schösser.

§. XII. Incidunt dubia, res refertur ad Principem, aut requirendum est consilium a sapientibus: ibi quatuor, hic quinque grossi pro labore constituti sunt, duo denique pro quavis alia Epistola familiari 4. Gr. von einem Bericht nach Hofe/ 5. Gr. von einer Urtheils Frage. 2. Gr. von einer Missiv. Labor peculiaris est actorum colligendorum ligandorumve, qui vocatur inrotulatio actorum, ac compensatur quinque grossis 5. Gr. pro inrotulatione actorum. Appellunt rescripta ex Aulis, responsa prudentum ex Academiis, vel Scabinatibus, interlocutoria sint an definitiva publicanda, qui actus, incluso exemplari, compensatur uno grosso. 1. Gr. vor Publicirung des Urthels/ und Copiam davon.

§. XIII. Absolutus Reus e carcere non dimittitur absque ejuratione privatæ vindictæ, quæ Uhrfriede & Urphed vocatur, vel quod securitatem polliceatur, vel quod diffidationi renunciet, pro hujus actus exercitio Præfectis in Archi-Episcopatu positi decem grossi 10. gr. vor einen Urpheden. Sed in Electoratu Saxon. dimidius florenus. ein halber Gülden vor einem Uhrfriede. Damnatus haut acquiescit, sed mediante leuteratione sententiam a viribus rei judicatæ suspendit. Sumptus utrobique sunt tres grossi 3. Gr. von einer Leuterung zu registriren.

§. XIV. Indiciis gravatus cum diluere, seque purgare

garo

gare contrariis, iisque ordinariis probationibus aut juramento nequit, torturæ subjicitur, muß es in scharffer Frage erhalten / quam & ipsum Tortor. sine mercede neutiquam suscipit, sed in singulos actus binos florenos Misnicos, seu imperialem integrum cum dodrante accipit, 1. Thaler 18. Gr. von einer jeden Tortur. Quod non observatur, sed Carnifex pro territione & Tortura, fustigatione & pœna ult. supplicii tres florenos, 3. gute Gülden / tam in Quæstura Wanslebiensi, quam præfectura Gärmerslebiensi, aliisque in locis suscipit. Nec solus comparet, stipatus famulitio uterque eques viaticum exigunt: dimidius florenus ein halber Gülden aufs Pferd Tag und Nacht Zehrung / doch daß Er über zwey Pferde nicht mit sich nehme. In præfectura Deliciana lictori pro tortura quinque grossi, sed Scabinis præsentibus sesquitalerus anderthalb Thaler Richter und Schöppen / wenn sie bey einer peinlichen Frage seyn / wie von einer Hülffe.

§. XV. Sententia definitiva fertur, dictatur pœna extraordinaria v. gr. fustigatio, quam relegatio semper comitatur, utrumque actum exequitur Carnifex, in ejusque compensationem accipit joachimicum integrum cum quadrante 1. Thal. 6. gr. von einem Staupenschlag vor jede Persohn. Sin Lictor solus solam perficiat ac simplicem relegationem, quinque grosii in primatu Magdeburgensi, sed quarta floreni pars in Electoratu merces existunt ein Orthsgülden von jeder Verweisung / so der Landknecht verrichtet.

§. XVI. Pœna capitalis non nisi solenni judicio, ac consessu dictatur, & executioni mandatur: Triduo tamen ante præmoneri solet damnandus, ut ad mortem

 paratior

aratior accedat; Sacerdotes igitur ipsum solaturi admittuntur, quorum uni peccatorum confessionem edit, e sacro viatico ab eodem instruitur, adjunguntur & qui d supplicio destinatum comitentur locum: Imperialis imidius Sacerdoti in vicem honorarii penditur 12. gr. em Prædicanten/ so den armen Sünder getröstet.

§. XVII. Postrema cœna lautior apponi, & vulgo Henckermahlzeit vocari consvevit: An forsan quod arnificem acceperit convivam, ut eidem adsvescat, & ltero mane minus ab eodem metuat, inque sacris meditationibus turbetur.

§. XIIX. Judicium criminale multo cum apparatu ordinatur, sedilia sub dio per lictorem collocantur, gladius, baculus, ferrea chiroteca adponuntur, assidet um Scabinis Prætor, comparet vindex sangvinis, ad retim vocans reum, repetitur confessio, sequitur sententia condemnatoria, fracto baculo subselliisque eversis consurgitur, damnatus Carnifici relinquitur. Lictori pro constructione & adornatione hujus apparatus in utroque territorio quadrans floreni Misnici solvitur 5. gr. . pf. dem Landknechte in allem/ vor Bestellung des Gerichts/ Setzung der Bäncke/ und Ausruffung des Gerichts.

§. XIX. Vindex sangvinis pro moribus locorum honoratior est, neque mercenariam præstat operam. Alicubi e Lictoribus unus id peragit. Atque adeo mercedem cum sui similibus accipit 10. gr. 6. pf. dem Blutschreyer/ woferne es also herkommen/ sonsten aber nichts. Cum Judice æquale honorarium accipit Notarius: Scabinorum singuli medietatem 10. gr. 6. pf. dem Richter 5.

gr. 3. pf. jedem Schöppen / 10. gr. 6. pf. dem Gerichts-Schreiber.

§. XX. Cum hæc omnia agenda sunt, alicubi locorum signum aliquod campana, Malefitzglöcklein/ dicta dari solet, pro cujus pulsione quid pendatur, noverint illi, apud quos usitatum est. Deductio, ut cum actui convenienti pompa fiat, adhibitis aliquot armatis ex selectis subditis dem Ausschuß / Folge / expeditur; qui & ipsi fugitivum capientibus, & captivum deducentibus lictoribus tuendis adhiberi solent: Hos inter globuli plumbei cum pulvere sclopetario distribuitur, quod ipsum censui expensarum additur.

Cap. V.

De Justitia & Moralitate Expensarum.

§. I.

Cum operarius dignus sit sua mercede, & nemini officium esse debeat damnosum; Sic in capite antecedente, ubi de variis actibus, in quos expensæ criminales impenduntur, est actum, Judici pro labore in ejusmodi actibus consumpto sportularum loco aliquid concessimus.

§. II. Du jure quidem veteri Judici ordinario penitus nihil, tam in civilibus quam criminalibus, nec pro Sportulis, nec alio modo solvebatur; cum salarium, quo contentus esse debebat, illi ex publico erat constitutum, & sic jurisdictionem nullo partium sumptu exercere, sed Justitiam gratis administrare illum oportebat *l. fin. C. ad Leg. Jul. Repetund. Nov. 17. c. 1.* Pedanei vero ut & dele-

delegati Judices præter Salarium non adeo amplum, nimirum duas auri libras, quas annuatim ex publico percipiebant, ab utraque litigantium parte lite contestata duos aureos, illaque finita iterum duos sportularum nomine exigebant, non tamen in omnibus causis, sed quæ centum aureos excedebant *l. 12. C. de prox. Sacror. scrin. Nov. 81. c. 9.*

§. III. Alias Svidas, loco aliquo, suffragio suo confirmat, quod decima pars ejus, quod a debitore petebatur, sportularum loco judicibus fuerit soluta: Sicuti pars hodienum decima jure Regio Hispaniæ, quæ forsitan ab ipsa sportularum pensione originem deduxit, ex executionibus solvitur. *Parlador. lib. 7. rerum quotid. cap. fin.* §. *uni. n. 2. 3.*

§. IV. Verum enim vero hodie ubivis ferme locorum Judices, etiam ordinarii, forsan quod adeo magnum salarium, unde se suosque sustentare queant, non habeant, sportulas sumunt secundum consvetudinem & statuta locorum *gl. in auth. offeratur. C. de lit. contest.*

§. V. Num consultius, ut Judici certum annuatim salarium ex ærario decernatur, an vero ut ipsi expensæ a litigantibus accipiendæ assignentur? quæri ab aliquo posset. Et nullum sane est dubium, quin a parte ipsius Judicis multo sit tutius ac melius, ut certum ex publico capiat stipendium, utpote, qui in sportulas a litigatoribus postulando, & sæpissime extorquendo, nullam impendere debet operam, sed suum a Fisco, vel ab alio, quem Fiscus ei delegat, postulabit, modo tale sit stipendium, quo quis quietus ac contentus esse potest.

§. VI. Sed, cum Judice certum stipendium habente,

bente, licet habeat nomen, quod Fiscus illud expendat præbeatque, crumena tamen subditorum hoc maxime persentiscat; & hoc modo innocens cum nocente, & annos per multos nullam plane habens actionem, cum in judicio semper agente ac litigante simul suum contribuere & afferre deberet, merito exinde sportulæ, quæ in pœnam temere litigantium, utque eo melius ipsorum temeritas coërceatur ac coarctetur sunt inventæ, Judicibus tanquam pars Salarii sunt attributæ & assignatæ.

§. VII. Ne autem judices vel propter rariores in judicio actiones occurrentes, & sæpissime nullius ferme momenti, vel propter personas ab expensis immunes, damnum & detrimentum sentiant magnum atque evidens, ubique ferme locorum præter expensas stipendio aliquo gaudent ordinario. Dixi propter personas: Interdum enim victus ob privilegium ab expensarum præstatione plane immunis, vel minores agnoscit, quo casu privilegium parti quoque prodest adversæ, si illa vincatur, licet alias idem privilegium non habeat *l. ult. C. de fruct. & lit. expens.* ob hanc potissimum rationem, cum in judiciis semper æqualitas servanda, & ob correlatorum naturam privilegium communicatur cum altero, adeo, ut quas unus litigantium solvit sportulas, in easdem & alter condemnetur, & sic hoc modo privilegium uni ex litigatoribus datum, in alterius quoque persona habet locum *l. fin. §. 3. C. de re milit.*

§. IIX. Judices autem præmium aliquod annuatim e publico accipientes, de Jure Justinianeo, si causa exiguæ erat quantitatis, aut res pauperum, aut vilium personarum, nullas poscere debebant sportulas *Nov. 82. cap. 9.*

c. 9. Consimili etiam ratione in Archi-Episcopatu Magdeburgensi, ubi Quæstores aliique Judices annuam habent pensionem, in civilibus nullo, nisi in rebus arduis, & super quibus processus aliquis institutus, quique ab Advocatis agitatur, expensæ sive sportulæ sumuntur; De modico enim non curat Prætor. *l. 4. ff. de in integr. restit.*

§. IX. Judici sane sportulas pro negotii qualitate, imo pro arbitrio definire licebat; Ne autem hoc modo alienum jurgium præda sit judicum, Principes ac Status Imperii, vigore juris territorialis in suis ditionibus, præ reliquiis autem Reverendissimus ac Serenissimus Princeps ac Dominus, Dominus Augustus Postulatus Administrator Primatus & Archi-Episcopatus Magdeburgensis, Dux Saxoniæ, Juliæ, Cliviæ ac Montium &c. Princeps meus Clementissimus in dicto Archi-Episcopatu Anno 1657. in omnibus Quæsturis ac Judiciis certas ordinavit posuitque sportulas, secundum quas quilibet Jurisdictionem exercens in expensis sumendis & postulandis arbitrium suum dirigere, & illas nullo modo excedere debet.

§. X. Ne Judices has induant cogitationes, sportularum ordinationem pro forma quasi esse ordinatam, nihilominus in ipsorum manere arbitrio, ut pro lubitu ipsum constitutum sportularum numerum excedere, majoresque postulare possint, durissima pœna ejusmodi Judicibus infligebatur, qui sportularum modum à Principe statutum excedebant: scilicet pœna triginta librarum auri, vel etiam dignitatis ac modo non substantiæ ademptio *l. 1. §. 7. C. de off. præf. præt.*

§. XI. Consimili etiam ratione unicuique Judi-

eum ſevere injungit, tam jam laudati Reverendiſſimi Principis ac Domini, Domini Auguſti, Ducis Saxoniæ, Juliæ, Cliviæ ac Montium, Sportularum ordinatio de anno 1657. quam Sereniſſimi Electoris Saxonici de anno 1612. ſportularum moderatio, ut modum in exigendis ſportulis præſcriptum obſervent, nec a partibus, quæ litem in judicio habent conteſtatam, majores quam quæ conceſſæ poſtulent; Iis vero, qui tale mandatum imis adpoſuere ſubſelliis, pœnam utraque conſtitutio minatur irremiſſibilem.

CAPUT VI.

De Fine & Effectu.

§. I.

Cum formam hactenus ſub meditationis incudem habuerimus nunc in eo erimus, ut brevibus finem expenſarum criminalium, earundemque effectus inſpiciamus.

§. II. Eſt autem finis, qui ex hiſce expenſis reſultat, ut quilibet in proceſſu tam inquiſitorio, quam ordinario ſuum peragens, pro labore aliquid accipiat; Imprimis vero Judicis, utpote cujus conſilio & adminiſtratione tota hæc res agitur & dirigitur, quique majorem operam vigiliasque non minimas impendere debet, labor omnino remunerandus.

§. III. Excluditur autem hic Judex incompetens, qui, licet proceſſum aliquem inſtituerit expenſasque cauſatus fuerit, propter incompetentiam autem, dum limites forſitan ſuæ Jurisdictionis transgreſſus, vel inquiſitorie,

rie, quod ipsi haut licuerit, contra reum processit, sportulas omnino nullas postulare & exigere nec potest nec debet; cum actus ipso jure sit nullus, & non entis nullæ sint qualitates.

§. IV. Effectus vero, qui ex hac sumptuum suppeditatione & expensione fluit, est incomparabilis. Principalis vero sive primarius, ut criminum reus debita pœna pro ratione delicti, vel ultimi supplicii, relegationis vel fustigationis affici, & malum de mundo tolli possit. Multum enim interest, ut delicta puniantur. *l. 51. ff. ad Leg. Aquil. l. 14. C. de pœn.* Et severe, ut provincia noxiis hominibus purgetur, injungit *l. 13. ff. de off. Præs. l. 2. C. quand. lic. unic. sin. Judic. Wesenbec. in Parat. Tit. de pœn. n. 9.* Quando facinorosi dimittuntur impuniti, contaminantur lætitiæ & gaudia hominum *l. 3. C. de Episc. aud.*

§. V. Imo irrogatione pœnarum autoritas non solum ipsius Judicis conservatur *B. Carpz. pr. cr. qu. 101. n. 10.* Verum etiam, si Judicem, accusatore nullo existente, ad onus expensarum ferendum paratum ac promptum vident, a peccatis nefandis perpetranda, si non virtutis amore, tamen formidine pœnæ absterrentur ac retinentur *l. 6. §. 1. ff. de pœn. l. 31. pr. ff. depositi.* sæpissimeque in ipsorum vergit emendationem *l. 20. ff. de pœn.* Quo etiam spectare videtur clausula in Responsis Prudentum plerumque inserta: Daß er andern Mißhändlern und Ubelthätern zum Abscheu und Exempel / damit sie dergleichen schreckliche Ubelthaten zu begehen durch dieses supplicium abgeschrecket und abgehalten werden &c. Et admodum ponderose & nervose scribit *Hering. Tract. de fidejuss. cap. 10. n. 344. & Petr. Heig. p. 2. q. 27. n. 27.* quod in

alie-

alienis injuriis vindicandis infligendisque pœnis tria Lex consequatur, vel ejus, qui punitur, vel reliquorum emendationem, cœterorumque securitatem.

§. VI. Quid? quod, si forsitan multifariæ peractæ fuerint executiones in loco, quo subditis onus expensas suppeditatas refundendi incumbit; unus & alter vero pro rata portionem suam vel propter paupertatem non attulerit, sed reliquatus fuerit, existente concursu Creditorum, singularem in bonis illis parit prærogativam, ut is, qui ejusmodi expensas restantes postulat, omnibus Creditoribus hypothecariis præponatur. *Petr. Heig. p. 1. q. 23. num. 25. Matth. Berlich. p. 1. conclus. 64. num. 109.* Cum enim tributa & publicæ exactiones, tam ordinariæ quam extraordinariæ aliis debitis, tacitis & expressis præferantur *l. 1. in fin. C. si propt. publ. pensit. vend. celebr.* Et fiscus sive Magistratus omnibus Creditoribus, jura hypothecæ sive pignoris prætendentibus, ratione tributorum præponatur *l. 4. C. in quib. caus. pign. tac. contrah.* etiam mulieri dotem suam exigenti *d. l. 1. C. si propt. publ. pensit. vend. celebr.* Ob idenditatem sane rationes ad expensas criminales, quæ extraordinariæ sunt exactiones, hoc extendendum, *Matth. Berlich. d. conclus. 64. n. 109.* quodque in Praxi id etiam observetur, suo corroborat testimonio *B. Carpz. pr. cr. q. 138. n. 83.* Possem hic evagari latius; Sed cum temporis & instituti ratio id haut permittat, filum abrumpere cogor.

Interim

Soli Deo Gloria!